

TIJDSCHRIFT

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt“

TE

AMSTERDAM

13^e Jaargang

AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1905

Gemengde berichten.

Iets over Nederlandsche Munt- en Bankbiljetten.

Nederlandsche muntbiljetten werden ingevoerd bij de wet van 18 December 1845 (Stbl. n°. 90), „nopens de inwisseling der nog in omloop zijnde Provinciale en Generaliteits-muntspeciën, van welke wet art. 1 de buiten koersstelling, na gegeven gelegenheid tot inwisseling, bepaalde der vóór de wet van 28 September 1816 (Stbl. n°. 50) vervaardigde zilveren muntspeciën. Art. 2 luidde: „Zoolang niet al de voormelde muntspeciën zijn ingetrokken, kunnen van Onzentwege, onder de in de volgende artikelen vastgestelde waarborgen en in den door ons te bepalen vorm, worden uitgegeven muntbiljetten niet kleiner dan van *een gulden*, tot zoodanig gezamenlijk bedrag als blijken zal noodig te zijn”. Art. 3 bepaalde: „Geene zoodanige muntbiljetten zullen worden uitgegeven dan tegen intrekking van een gelijk nominaal bedrag der in art. 1 bedoelde zilveren munt. De uitgegeven muntbiljetten worden achtereenvolgens, doch uiterlijk met den laatsten December 1847, tegen gouden of zilveren munt ingetrokken.”

Zooals wij zien kwamen de muntbiljetten hier te lande dus in omloop als *tijdelijke* vervangers der oude munten van vóór 1816.

Bij K. B. dd. 30 April 1847 (Stbl. n°. 20) werden met 1 Juni 1847 de muntbiljetten van *f* 20.— ingetrokken; bij de wet van 26 November 1847 (Stbl. n°. 65) werd voor de overige de termijn bedoeld in art. 3 der wet van 18 December 1845 met een jaar verlengd, dus tot 31 December 1848. De muntbiljetten van *f* 500 en *f* 100 werden bij K. B. dd. 13 Mei 1848 (Stbl. n°. 19) met

1 Juli 1848 ingetrokken, terwijl die van *f* 10.— en *f* 5.— overeenkomstig de wet van 26 November 1847 bij K. B. dd. 13 November 1848 (Stbl. n°. 78) met ultimo December 1848 werden ingetrokken. Niet lang echter bleef ons land zonder muntbiljetten. In het jaar 1849 zien we ze weer verschijnen als *tijdelijke* vervangers der gouden standpenningen van *f* 10.— en *f* 5.— ingevolge de wet van 17 September 1849 (Stbl. n° 46), waarbij deze werden ingetrokken en wel voor het tijdvak tot 31 December 1852, maar weldra werden zij definitief als wettig betaalmiddel ingevoerd bij de wet van 26 April 1852 (Stbl. n°. 90) tot een bedrag van *f* 10.000.000 en wel in drie soorten van *f* 10.—, *f* 50.— en *f* 100.—. Daar deze nieuwe muntbiljetten niet spoedig genoeg gereed waren, bleef er voorloopig een bedrag van *f* 10.000.000 aan muntbiljetten uitgegeven, krachtens de wet van 17 April 1849 tot 31 December 1853 als wettig betaalmiddel in omloop. De vorm der nieuwe muntbiljetten werd bij K. B. van 30 Augustus 1853 (Stbl. n°. 33) vastgesteld en weder gewijzigd bij dat van 14 Februari 1854 (Stbl. n°. 12) voor wat betref de biljetten van *f* 50.—.

De nieuwe — de eerste *niet* tijdelijke — muntbiljetten werden aan Nederland geschonken bij wijze van St. Nikolaas-surprise, want bij K. B. dd. 14 November 1853 (Stbl. n°. 144) werden de tijdelijke met 31 December d. a. v. ingetrokken en bepaald, dat op 5 December 1853 met de uitgifte der nieuwe een aanvang zou worden gemaakt. Bij K. B. dd. 13 Maart 1879 (Stbl. n° 42) werd een nieuwe vorm voor de muntbiljetten van *f* 10.— vastgesteld; de nieuwe werden slechts uitgegeven naarmate er oude ingetrokken en vernietigd werden.

De bepalingen omtrent de muntbiljetten werden herzien bij de wet van 27 April 1884 (Stbl. n°. 98) bepalende, dat voor *f* 15.000.000 muntbiljetten van niet minder dan *f* 10.— in omloop zouden worden gebracht; aan deze wet

hebben de laatste muntbiljetten hun ontstaan te danken. Zij werden ingevolge K. B. van 12 Sept. 1885 (Stbl. n°. 182) ingevoerd en wel 1°. van *f* 50.—, welke vorm tevens werd vastgesteld, (met de leelijk-misteevende Nederlandsche Maagd ter linkerzijde) en 2°. van *f* 10.— in den vorm bij het K. B. van 13 Maart 1879 bepaald.

Ingevolge K. B. dd. 12 November 1885 (Stbl. n°. 192) zou voor *f* 10.000.000 aan muntbiljetten van *f* 10.— en voor *f* 5.000.000 aan die van *f* 50.— in omloop worden gebracht.

De op haar beenen waggelende maagd scheen echter zoodanig te bekoren, dat bij Kon. Besl. dd. 3 Januari 1892 (Stbl. n°. 2) bepaald werd, dat ook de muntbiljetten van *f* 10.— deze be-(bouw)vallige gestalte in het vervolg zouden vertoonen. Bij K. B. dd. 17 Februari 1896 (Stbl. n°. 28) werd bepaald, dat voor *f* 1.000.000 muntbiljetten van *f* 50.— ingetrokken zou worden, nogmaals werd gelijke bepaling gemaakt bij K. B. dd. 16 Maart 1899 (Stbl. n°. 78), terwijl bij K. B. dd. 24 Mei 1901 (Stbl. n°. 110) hetzelfde nog eens werd besloten ten opzichte van *f* 2.000.000 van die muntbiljetten, steeds met bepaling, dat voor gelijk bedrag aan muntjes van *f* 10.— voor de ingetrokkene van *f* 50.— in de plaats zou treden, zoodat op 1 Oktober 1904 voor *f* 14.000.000 aan muntbiljetten van *f* 10.— en voor *f* 1.000.000 aan die van *f* 50.— in omloop was.

Bij de wet van 31 December 1903 (Stbl. n°. 336) werden de muntbiljetten geheel ingetrokken. Met ingang van 1 Oktober 1904 hielden ze op wettig betaalmiddel te zijn, tot 1 Oktober 1905 zullen ze bij alle betalingen aan s' Rijks kassen tot hun nominaal bedrag worden aangenomen, tot 1 April 1909 zullen ze daarna nog kunnen worden ingewisseld bij de Rijksbetaalmeesters, bij de Nederlandsche Bank en bij hare agentschappen en korrespondentschappen 1° klasse

Bij de wet van 18 Juli 1904 (Stbl. n°. 189) werd met ingang van 1 Oktober 1904 aan de biljetten der Neder-

landsche Bank de hoedanigheid van wettig betaalmiddel toegekend, zoolang deze bank gerechtigd is als cirkulatiebank werkzaam te zijn. De Nederlandsche Bank is zoo oud als het Koninkrijk der Nederlanden. Bij besluit van den Souvereinen Vorst van 25 Maart 1814, n°. 105 (Stbl. n°. 40) werd aan haar met uitsluiting van anderen oktrooi verleend voor 25 jaar van 1 April 1814 — 31 Maart 1839, en een reglement vastgesteld, terwijl (art. 8) „ter meerdere geruststelling van s' Lands ingezetenen, omtrent deze zoo belangrijke inrigting”, daarin door Z. M. „voor rekening van den Lande” voor 500 actiën van f 1000 werd deelgenomen.

De gemoedelijke overwegingen nemen wij om hun curiositeit uit het Staatsblad over: „In aanmerking nemende de op Ons rustende verplichting, om den Koophandel, als den zenuw van den Staat, op te beuren uit het verval, waarin voorgaande tijden en omstandigheden denzelven hebben gebracht;

Overwegende, dat, bij de hernieuwing van de Commerciële betrekkingen der Vereenigde Nederlanden, de gereede omloop van geld en geldswaarde onder die eerste behoeften moeten worden gerekend, in welke het noodzakelijk is te voorzien, om eene gegronde hoop te kunnen voeden op de terugkomst van die welvaart, welke onze Vaderen hebben genoten, en welker hernieuwing wij, onder den Goddelijken zegen, door een verbond van goede trouw en eerlijkheid, met vlijt en volharding, onder de ingezetenen van deze landen mogen verwachten;

Overwegende, dat tot regelmatige bevordering van dien omloop geen heilzamer middel te vinden is, dan de invoering eener op openbaar gezag ingestelde Nationale Bank, bijeengebracht door de vereeniging der middelen van het Gemeene Land met die van de particulieren en gewaarborgd door reglementaire bepalingen, welke ten aanzien der door haar in omloop gebrachte waarden, de noodige gerustheid kunnen geven;

Overwegende, eindelijk, dat eene dergelijke instelling allezins verdient te worden ondersteund door buitengewone voorregten, welke haar aanwezen krachtig in deszelfs aard, nuttig voor het algemeen, en voordeelig maken zullen voor allen die daaraan zullen deelnemen of met dezelve zullen in betrekking komen. Gehoord enz.”

Bij K. B. dd. 21 Augustus 1838 (Stbl. n°. 29) werd het bestaan der Nederlandsche Bank verlengd en bevestigd en werd haar tot 31 Maart 1864 oktrooi verleend. Beide malen worden de bankbiljetten met name genoemd als mogende worden uitgegeven in 9 soorten t. w. van *f* 1000.—, *f* 500 —, *f* 300.—, *f* 200.—, *f* 100 —, *f* 80.—, *f* 60.—, *f* 40.— en *f* 25.— Bij de wet van 22 December 1863 (Stbl. n°. 148) werd het oktrooi wederom voor 25 jaar, ingaande 1 April 1864 verlengd, met bepaling omtrent de bankbiljetten, dat zij tot geen lager bedrag dan van *f* 25.— mochten worden uitgegeven en aan 's Rijks kassen als betaalmiddel kunnen worden toegelaten.

Het oktrooi werd ten derde male met 15 jaar dus tot 31 Maart 1904 en, zonder opzegging van een der partijen, telkens met 10 jaar daarna verlengd bij de wet van 7 Augustus 1888 (Stbl. n° 122).

Bij K. B. dd. 16 November 1901 (Stbl. n°. 221) werd het oktrooi opgezegd, om onder eenigszins gewijzigde voorwaarden voor 15 jaar tot 31 Maart 1919 en zonder opzegging telkens weder voor één jaar daarna te worden verleend bij de wet van 31 December 1903 (Stbl. n°. 335).

Deze laatste wet bepaalt o. a., dat de Nederlandsche Bank kosteloos hare hulp en medewerking zal verleen tot de intrekking der muntbiljetten en geeft haar de bevoegdheid bankbiljetten uit te geven tot geen lager bedrag dan van *f* 10.—. Aan de bankbiljetten van *f* 1000 —, *f* 300.—, *f* 200.—, *f* 100.—, *f* 60.—, *f* 40.— en *f* 25.—, (die van *f* 500.— en *f* 80.— bestaan niet), zijn thans sedert 1. Oktober 1904 die van *f* 10.— toegevoegd, die hoewel

het geringst in waarde, door hun uiterlijk hunne ouderwetsche oudere broeders verre overtreffen.

Op effen grijsbruinen ondergrond, waarop flauwtjes een schelp en twee dolfijnen, wier staarten zich om een drietand kronkelen, zijn te zien, staat boven rechts en links in bruine cijfers het n^o., daartusschen in blauw de *Serie*, daaronder in blauw:

DE NEDERLANDSCHE BANK

betaalt aan Toonder

TIEN GULDEN

Amsterdam 1 Juni 1904.

De Secretaris

De President

De handteekeningen met bruinen inkt ingestempeld.

Een steenen trap van twee treden vormt den benedenrand; langs de zijden loopt een rand, vertoonende links palmtak, rechts korenaren, gevat in stijlen met gestileerde oranjetakken versierd. De bovenhoeken bevatten het getal 10 in een rand met gestileerde lauwertakjes; de bovenrand vertoont in een boog een zwaar gevleugelden zandlooper, omgeven door een slang, die zich in den staart bijt, en een cirkel, symbolen van tijd en eeuwigheid; de overblijvende hoeken zijn gevuld met kleine sterren; op de eerste trede van den trap, links een werkman met ontbloot bovenlijf en schootsvel, een hamer in de linkerhand latende rusten op een aambeeld waartegen voorhamer en nijptang leunen; rechts een vrouwenfiguur, achter hetwelk een hoorn van overvloed, waaruit vruchten vallen. De lijst, die boven langs het billet loopt vertoont in het midden een schelpmotief, terzijden daarvan de woorden *:- ARBEID :-* en *WELVAART*, door de beide bovenbeschreven figuren, die elkaar de hand toesteken, gesymboliseerd, alles in blauwen druk. De blauwe grond der Kz. is bezaaid met leeuwen en blokken, ontleend aan het Nederlandsche wapen, van lichter kleur. In lichtbruinen overdruk is een rechthoekige breede rand aangebracht, in welks hoeken in dubbele cirkels boven links en onder rechts het cijfer 10, boven rechts en

onder links in zwartdruk serie en nummer. In het midden van den rand staat in groote bruine letters: TIEN GULDEN langs de binnen-zijkanten van den rand van boven naar beneden in miniatuurlettertjes telkens op drie regels de strafbepaling omtrent het uitgeven van valsche bankbiljetten, Het watermerk luidt: NED. BANK in lichte letters tusschen twee donkere lijnen. Dit artistieke biljet is geteekend door N. VAN DER WAAY, gegraveerd door G. DUPONT, beide hoogleraren aan de Rijksakademie van beeldende kunsten te Amsterdam, gedrukt bij de firma JOH. ENSCHEDE en ZONEN te Haarlem. Z.

Alkmaarsche loodjes.

In den catalogus der penning- en muntverkoopning v. KUYK-SHELLENS, September j.l. lezen wij op blz. 102: 1524 *Alkmaar*. Maréchaux ferrants (hoefsmeden). Méreau en étain. Fer à cheval, au-dessus 40. Rev. Bourg. MINARD p. 81, 140.

1525 — Méreau des pauvres. Av. un bourg, dans le champ. Rev. $\begin{matrix} DV \\ A \end{matrix}$ (Dit voor armen). MINARD pag. 82, 142. Cuivre.

1526 — Méreau des pauvres. Bourg (armoiries de la ville) dans le champ les lettres $\begin{matrix} B L \\ V \end{matrix}$ estampillées. Uniface. MINARD p. 82, 144, etain.

1527 — Méreau inédit des pauvres. Bourg entre A—M. à l'entour D I A K O N I. Etain. Uniface.

Reeds vóór MINARD v. HOOREBEKE'S werk is nr. 1524 in den catalogus PROSPER MAILLIET aan de alkmaarsche hoefsmeden toegeschreven, maar het penninkje is aan het smidsgilde volkomen vreemd. Het Stedelijk Museum te Alkmaar bezit een aantal exemplaren en men noemt ze hier hoefslagjes. KILIAAN verklaart hoefslag als schaer-wachte, statie. De hoefslagen waren dus de loopplaatsen (punten voor samen-

komst der 4 schuttervendels). De gelijkheid van het cijfer, steeds 40, verbiedt ons aan presentieloodjes te denken, waarvoor zij niet geschikt waren; ik meen ze dus te moeten houden voor bierpenningen, ter verkrijging van het z.g. tonnebier, dat den schutters op den monsterdag en bij andere gelegenheden verstrekt en gedurende de 18^e eeuw jaarlijks met *f* 728 betaald werd. Het getal 40 kan dan de sterkte van elke compagnie, buiten de officieren, aanduiden.

Nr. 1525. Voor: *Dit Voor Armen* lees ik liever: *Diaconie van Alkmaar*.

Nr. 1526 schijnt geen betrekking op Alkmaar te hebben.

Reeds GIJSBERT BOOMKAMP, wien eene afteekening van dezen penning door CORNELIS VAN ALKEMADE was toegezonden, schreef in zijn *Alkmaar en deszelfs geschiedenissen*, verschenen in 1747, blz. 297, te gissen, dat hij niet tot Alkmaar behoorde en men de letters beter zou kunnen toepassen op de burg van Leiden.

Mej. M. DE MAN in hare *Zeeuwsche Loodjes*, Middelburg 1892, verklaart hem als Brood Lood Van Middelburg. Wij betwisten dit in het geheel niet, vertrouwend dat de kundige schrijfster hiervoor meerder reden had dan het voorkomen van den penning haar bood; want dit zou evenzeer voor Alkmaar kunnen pleiten. 1)

---

1) Gebruik makende van de opengebleven ruimte op deze bladzijde, wensch ik den geachten heer Archivaris te zeggen, dat vooralsnog niet „afdoend” is te bewijzen, dat de groote looden met een burg er op, aan Middelburg en niet aan Alkmaar hebben behoord.

De volgende redenen nopen mij om deze loodjes aan Middelburg toe te schrijven:

1°. Formaat van het loodje, grootte en hoog relief van den burg komen overeen met de middelburgsche turfpenningen van 1737.

2°. De besproken loodjes komen hier tamelijk veel voor. In mijne verzameling toch zijn reeds de volgende variëteiten:

De burg tusschen de letters $\begin{matrix} \text{B L; B V; M B; A K; M of H S; C V; \\ \text{V} \quad \text{L} \quad \quad \quad \quad \quad \quad \quad \quad \text{O K} \end{matrix}$

terwijl op het Zeeuwsch Genootschap ook een loodje als nr. 1 berust.

3°. Middelburg heeft geen diakonie-loodjes voor algemeen gebruik uitgegeven, wat, meen ik, in Alkmaar wel het geval is geweest, daarentegen 3

Nr. 1527 zal wel een brood- of turfloodje zijn.

BOOMKAMP spreekt van nog een hem door VAN ALKEMADE in teekening medegedeelden penning, waarop een burg tusschen de letters A en L, „doch deezen — zegt hij — hebben wij ook nimmer gezien of kunnen magtig worden.” Wij verkeeren in hetzelfde geval; maar in het Museum alhier berusten nog 2 eenzijdige looden penningen van 30 strepen middellijn, bijna geheel gevuld met een burg, zonder nevensstaande letters; vermoedelijk ook armenloodjes, Nog zijn voorhanden: twee 22 à 24 strepen breede afgebroken strookjes lood, waarop gestempeld in afgeronde vierkanten op het eene 84 en op het andere 86 en daaronder in een achtkant een gekroond burgje tusschen de letters B en K. Tot wij hier omtrent beter ingelicht zijn, houden wij ze voor bewijzen van betaald bakengeld, aangezien Alkmaar vroeger te zorgen had voor de bakens in de Alkmaarder- of Langemeer.

C. W. B.

Muntverslag 1903.

Het ons door den Muntmeester toegezonden Muntverslag over 1903 is weder een belangrijk boekwerk ('t telt 145 blz. met platen) voor de numismaten. De voor- en keerzijden van den eersten dukaat te Utrecht geslagen (1587) en van dien van 1903 sieren den omslag. We zien er uit dat in 1903 werden aangemunt 90820 dukaten voor rekening der Javasche Bank en der Nederlansch Indische Escompto-Maatschappij; voor f 600.000.— dubbeltjes, f 300.000.— kwartjes, f 100.000.— $2\frac{1}{2}$ centsstukken en f 50.000.— centen; voor Nederlandsch Indië voor f 50.000.— $\frac{1}{10}$ guldens en gelijk bedrag $\frac{1}{4}$ guldens.

verschillende turfpenningen. Werd nu brood aan de armen uitgereikt, zooals dat bijv. in 1795 is geschied, dan moesten afzonderlijke loodjes daarvoor worden vervaardigd, iets wat inderdaad ook heeft plaats gehad. Er hebben dus broodloodjes bestaan. Zie *Tijdschrift* 1900, blz. 182.

M. DE M.

De geheele loop der fabrikage van zilveren munten wordt ons beschreven, zooals die thans geschiedt, d. w. z. eenvoudiger, vlugger en voordeliger dan vroeger, tengevolge van een verbeterd gebruik van pletwerktuigen en trekbank, waardoor de muntplaatjes juister op gewicht komen, eener nieuwe wijze van blancheeren, (het brengen van een laagje zuiver zilver aan de oppervlakte der muntplaatjes door onttrekking van koper), die ook de gewichtsvermindering van te zware muntplaatjes teweegbrengt, waar die vroeger afgeschaafd moesten worden, en van het gebruik der automatische weegwerktuigen, die wij onlangs met bewondering hun taak zagen verrichten.

Aan penningen werden aan de munt gemaakt:

1°. Bekroningspenning der Curaçaosche Maatschappij tot bevordering van Landbouw, Veeteelt, Zoutwinning en Visscherij.

2°. Nieuw ontwerp voor den draagpenning voor langdurigen dienst, van wege het Departement van Oorlog uitgereikt wordende, beide van J. C. WIENECKE.

Eerstgemelde penning, benevens de door WIENECKE gemodelleerde, in de ateliers C. J. BEGEER vervaardigde, penningen op het 25-jarig jubileum van den rijksbouwkundige Jr. VAN LOKHORST en den 80^{en} verjaardag van JOZEF ISRAËLS zijn afgebeeld op plaat I.

Een zeer lezenswaardig stuk vormt de beschrijving van de nieuwe blancheermethode en hoe men tot deze gekomen is, door den heer HAAGEN SMIT, essaieur der fabrikage, als bijlage aan het verslag van den muntmeester toegevoegd.

Na laatstgemelden komt de controleur-generaal aan het woord. Zijn verslag is voor ons als numismaten uit den aard der zaak minder belangrijk. We vermelden hieruit o. a., dat proeven worden genomen met een automatisch telwerktuig.

Ook wordt met een enkel woord gewag gemaakt van een apparaat, dienende tot het vergroot weergeven van

het relief van munten of stempels. Doel en werking worden echter niet beschreven, slechts een afbeelding, plaat II, laat ons de machine zien, waarvan inrichting en werking (volgens het verslag van den heer HOITSEMA), door hem zijn beschreven in *Deutsche Mechaniker Zeitung* 1904, n°. 5, pag. 42.

De heer VAN DEN WALL BAKE was zoo beleefd mij het volgende hieromtrent te schrijven:

Wat betreft het werktuig tot het vergrooten van het profiel van muntstukken of stempels, kan ik u het volgende mededeelen. Het ontwerpen van een goeden *munstempel* is zeer moeilijk, omdat als eisch gesteld wordt, dat met één slag van de muntpers de stempel volkomen scherp worde afgedrukt. Het is dus noodig het profiel zoo te maken, dat alle deelen nagenoeg tezelfder tijd worden volgedrukt, dat dus de stempel geen bijzonder diepe gedeelten heeft, die een zeer hoogen druk noodig maken. Een overmatig groote druk toch werkt niet alleen schadelijk op het stempelverbruik, maar bederft daarenboven die deelen van den stempel, welke met een minderen druk toekunnen en geeft bijv. aanleiding tot bramen langs den rand der muntstukken, (duidelijk zichtbaar bij verschillende onzer munten).

De stempel moet dus zóó zijn, dat de stof van het muntmetaal zich gemakkelijk en geleidelijk in alle holten kan voegen.

Tot nu toe kon de stempelsnijder bij het maken van een ontwerp voor een muntstempel niet zien of zijn ontwerp, in staal overgebracht, aan dien eisch zoude voldoen. Hij moest zijn werk geheel gereed maken, poincoenen en matrijzen en eindelijk een dienststempel vervaardigen om daarna pas, door het gebruik er van in de muntpers, te kunnen beoordeelen of zijn werk goed was en welke wijzigingen in het profiel nog moesten aangebracht worden. Dit was een zeer lange weg, die na veel werk dikwijls tot teleurstellende resultaten aanleiding gaf.

Om hieraan te gemoet te komen, werd de vergrootmachine gekonstrueerd. Zij geeft de gelegenheid om de profielen van *goede, geheel aan de eischen voldoende* muntstempels te meten, door ze op grooten schaal over te brengen, en uit deze metingen kunnen regels afgeleid worden, waaraan goede stempels moeten voldoen. Zijn deze eenmaal vastgesteld, en dit kan geschieden door het meten van een groot aantal, zoowel nederlandsche als buitenlandsche stempels of munten, dan kan de ontwerper daarmee rekening houden en dus à priori weten of zijn ontwerp een technisch goeden stempel zal geven.

Verder bespreekt de heer HOITSEMA eene nieuwe methode ter bepaling van het fijn zilver van groote partijen zilveren muntspeciën en het onderzoek naar den toestand der cirkulatie van 10-centsstukken

Als bijlagen vinden wij: 1°. de wettelijke bepalingen in België en Duitschland van kracht, betrekking hebbende op de cirkulatie van nederlandsche muntstukken,

2°. goud- en zilverstatistiek,

3°. een lijst der wettelijke bepalingen betrekking hebbende op het muntwezen in de nederlandsche koloniën en bezittingen met enkele Kon. Beslⁿ in extenso.

Een kort verslag van de commissie voor het muntwezen van 1903 vormt het slot van dit boek.

Uit de beide eerstgemelde verslagen blijkt, dat men aan 's-Rijks Munt niet den ouden sleur volgt, doch voortdurend naar verbetering en volmaking wordt getracht, zoowel op het gebied waarover de Muntmeester, als op dat waarover de Kontroleur-Generaal het bewind voert. Geen wonder dan ook, dat het verslag n°. III kort is en de uitkomsten van het onderzoek der commissie van het muntwezen door haar alleszins bevredigend worden genoemd. Z.

Inhoudsopgaaf van Tijdschriften.

Revue belge de Numismatique, 1904. 4de livr.

FORRER, L. Les signatures de graveurs sur les médailles

grecques. — ALVIN, F. Un écu d'or de WALRAM DE JULIERS archevêque de Cologne (1332—1349.) VANDEN BROECK, E. Les jetons des receveurs de Bruxelles sous le règne des archiducs ALBERT et ISABELLE. — DE WITTE, A. Médaille religieuse de St. VINCENT de Soignies. — MAZEROLLE, F. Un document sur la famille de NICOLAS BRIOT, tailleur général des monnaies. Nécrologie. Mélanges.

Rivista Italiana di Numismatica, 1904, fasc. III.

GNECCHI, F. Appunti di Numismatica Romana. Tar-raco o Ticinum e Mediolanum? — VON JECKLIN, F. — GNECCHI, E. Il Ripostiglio di Rätzuns. — PANSA, G. Un Carlino inedito di RENATO D'ANGIO appartenente alla zecca di Sulmona. — PAPADOPOLI, N. La Tariffa Veneta del 1543. — CASTELLANI, G. Per la Storia della moneta Pontificia negli ultimi anni del Secolo XVIII. — DE ZIELINSKI, J. Notices biographiques sur JEAN MARIE MOSCA (Padovano) et JEAN JACOB CARAGLIO, artistes italiens en Pologne au XVI siècle. — DEMOLE, E. La zecca dei Conti del Genevese ad Annecy (1356—1391). — Bibliografia. — Varieta.

Vjesnik der kroatischen archaeologischen Gesellschaft in Zagrab (Agram) 1903/4, II, bevat o. a.:

BRUNSMID, Dr. J., Die ältesten Münzen Kroatiëns.

Bulletin Internationale de Numismatique 1904, n° 3.

DIEUDONNÉ, A. De l'authenticité des monnaies à propos de quelques écrits nouveaux. — BLANCHET, A. Monnaie d'un monastère mérovingien. — Trouvailles. — Sociétés. — Musées. — Nouvelles diverses — Bibliographie.

Monatsblätter der Num. Ges. in Wien, Sept. Okt. 1904.

Die Jahrbücher. — Münzfunde. — Besprechungen. — Num. Litteratur. — Verschiedenes.

La Gazette Numismatique, 9te jaargang, n° 1.

TOURNEUR, V. Deux gros d'HENRI II, de Chypre (1285—1324) et la fin du monnayage de l'or blanc dans ce royaume. — JUSTICE, J. A propos du Congrès international pour la Reproduction des Monnaies et des Sceaux: la Numismatique à l'école. — Nouvelles diverses.